

Itáliai nyaralás

Nem csoda, ha a laikus és a szakmai közvélemény gyanakvással fogad minden rendhagyó, vagy annak látszó kezdeményezést. Így volt ez legutóbb is, mikor örökbeadható gyerekek nyaraltak olasz családoknál. Jó okunk lehetne a gyanakvásra, mert a (köz) élet minden szintéren bőségesen szolgál botránykövekkel, vagy botránykőnek eladható egybekkel.

Az információhoz való hozzáférés, a tájékozottság elemei érdekünk, de a valódi kérdés az, hogy mennyire hitelesek vagy manipuláltak a hírek. Persze kérdés az is, hogy a ránk zúduló botrányok tömege miként befolyásolja várakozásunkat. El tudunk-e még képzelni egyáltalán tiszta ügyeket?

A bizalom ingatag a tájékoztatások hitelességében, bár általában elhiszük amit hallunk, különösképp, ha fenyegetettségünket támasztják alá.

Végül is nincsen más választásunk, állandóan szkepszisünk, gyanakvóak vagyunk, mert élelmiszereinkben mérget találunk, gyógyszereinkről kiderül, hogy nem tartalmaznak hatóanyagot.

Veszélyes viszonyaink között lehetett-e esélye annak, hogy a külföldi örökbefogadás előmozdítását szolgáló olaszországi nyaralást a gyerekek legjobb érdekében álló és minden kétséget kizáróan szakmailag megalapozott, átgondolt történetként ismerhesse meg a közvélemény? Aligha.

A média és az újságírás – tisztelet a csekély számú kivételnek – olyan mértékig érdekezérelt, hogy témáit pusztán eszköznek tekinti, amiből az ügyes műsorkészítő/szerkesztő bármit kihozhat célja, a nézettség /olvasottság növelésére. A hiteles tájékoztatás igénye, a felkészültség, az elemi tájékozottság egy-egy gyermekvédelmi kérdésben erősen devalválódott értékek.

Gyakorlati az olyan műsorok, ahol a szakemberek és a kontárok – szerencsésebb esetben laikusok – véleményalkotása azonos súllyal, egyenértékű nézetként kerül bemutatásra, azt üzenve ezzel a nézőknek, hallgatónak, hogy akár mindenhez (jobban) érthetnek.

Jobb tehát, ha időben fontolóra vesszük miként kezeljük a társadalmi környezet változatos reakcióit: megzavart laikusokét, politikusokét, műkedvelő gyermekvédőkét, amatőr civilekét. Egy-egy közfigyelmet kiváltó, vagy azt kiprovokáló kérdésben nagyjából ezzel számolhatunk, noha magunk is igyekszünk az ügy érdekében „használni” a sajtót, a televíziót.

De mi is az ügy?

Olaszország megkeresésére kormány szinten egyeztettek arról, hogy magasabb életkorú (7-12 éves) örökbeadható jogi státuszú gyerekek egy hónapra nyaralni utazhatnak Magyarországról olyan örökbefogadásra várakozó olasz családokhoz, akiknek ez irányú kérelme regisztrálásra került az országos nyilvántartásban.

Az ENSZ Egyezmény a Gyermek Jogairól és a hatályos hazai jogszabályok lehetővé teszik a külföldre történő örökbeadást, ha a gyermek származási országában az örökbeadására tett kísérletek bizonyíthatóan nem vezettek eredményre.

Milyen gyerekek vettek részt a programban?

Köztudomású, hogy az örökbeadható gyerekek jelentős része idehaza de facto nem kerül örökbeadásra életkora, egészségi állapota, fogyatékosága, etnikai csoportból való vélt vagy valódi származása okán. Társadalmunk e téren mutakozó előítéletességét, kulturális választásait tapasztalati tényként kezeljük és most nem vetjük alá elemzésnek. A fenti okok miatt idehaza többéves sikertelen örökbeadási kísérletek állnak a kiutatott gyerekek mellett szóló konkrét döntések mögött. A döntésekre szakmai teamben került sor a gyámok, a gyermek gondozója, gyámi tanácsadók, nevelőszülői tanácsadók, pszichológusok részvételével. A gyermekek gondozási helyük szerint gyermekotthonból, különleges gyermekotthonból, nevelőszülőtől egyaránt utazhattak, beleegyezésükkel és gyámjuk hozzájárulásával. 18 gyermek utazására került sor a fővárosból, Hajdú-Bihar, Fejér és Pest megyékből.

Ismert talán az is, hogy a gyermek származása tekintetében csak akkor kezelhetnek adatot az örökbefogadás előkészítésében és engedélyezésében közreműködő intézmények, ha a gyermek, vagy vérszerinti szülei szabad akaratukból ilyen nyilatkozatot tesznek.

Miért fontos ez? Mert egyes kritikák szerint „válogatottan” cigány gyerekeket utaztattunk ki. Valójában fogalmunk sincs arról, hogy ki cigány, vagy nem cigány, egyetlen 12 éves fiúról tudjuk, hogy roma származású, mert származását nem csak vállalja, de büszke is rá, identitását őrzi és ápolja.

Miért tartjuk jónak a programot?

A konstrukció lényege az, hogy realisabb választási, döntési helyzetet biztosítsunk azáltal, hogy a gyerek potenciális örökbefogadói, otthonukat, az országot saját tapasztalatán keresztül ismerhesse meg és az örökbefogadni szándékozó család saját otthonában, hétköznapi természetes életét élve ismerkedhet a gyerekekkel. Ez nem csekély ajánlat egyik fél számára sem, szemben az ilyenkor szokásos gyakorlattal, mikor is gyermeknek és leendő szülőnek egyaránt szokatlan, idegen környezetben, egy szállodai szobában kell bő két hét alatt egy életreszóló döntést megalapozniuk. Úgy a gyermekek és a szülők mint a szakemberek számára világossá tettük azt is, hogy amennyiben nem alakul ki az örökbefogadási eljárás megindítását feltételező kapcsolat, kölcsönös szándék, akkor a gyermek bármikor visszatérhet Magyarországra, vagy pusztán külföldi nyaralás-ként tölti el az időt. A program tehát mindvégig nyitott volt, semmilyen elvárt elköteleződést nem közvetített a gyerekek felé. Néhányan – a fogyatékos gyerekek közül – nem igazán tudtak azonosulni lehetőségeikkel, ezért ők félidőben hazatértek Magyarországra.

A szakemberek együttműködése

A szakmai alapelveknek, az együttműködés kereteinek egyeztetését követően az adminisztráció, a szervezés és ügyintézés zökkenőmentesen zajlott mindkét országban.

A legjelentősebb előkészítő feladat a gyerekek és a családok „illesztése” volt, amelyre nemzetközi teammunkában, a Fővárosi TEGYESZ-ben került sor. A megyei szakszolgálatok örökbefogadási teamjükkal, az olasz fél az ország három régiójából érkezett örökbefogadást közvetítő civil szervezeteivel képviseltette magát. A családokkal telefonkonferencia használatával tartottuk a szinkron kapcsolatot. Szokatlan volt megtapasztalni az olasz családok rugalmasságát, toleranciáját – és a későbbiekben elfogadó attitűdjüket – a gyermekek életkora, egészségi állapota, különleges szükségleteik tekintetében. A gyermekekkel együtt utaztak és mindvégig kinttartózkodtak a szakszolgálatok olasz nyelvtudással is rendelkező szakemberei.

Ők folyamatosan látogatták a családoknál a gyermekeket, elérhetőségük telefonon és elektronikus úton biztosított volt. Feladatuk volt a gyermekek biztonságérzetének növelése, közvetítés a család és a gyermek között, kapcsolattartás az olasz szociális munkásokkal, pszichológusokkal, valamint hetente egyszer, illetve szükség szerint tájékoztatást küldtek a kapcsolat alakulásáról, a gyerekek közérzetéről és minden általuk vagy a gyerekek által fontosnak tartott dologról a szakszolgálatoknak, a gyámoknak és gondozóknak. A gyerekek is kaptak telefont, így ők is korlátozás nélkül kommunikálhattak akivel fontosnak tartották, elsősorban nevelőszülőjükkel, gyámjukkal.

A dolog nemcsak működött, de be is váltotta elképzeléseinket. A támogató légkörben a gyerekek hamar elfogadták az eltérő kultúra sajátosságait (pl. a mediterrán konyhát), jól haladtak a nyelvtanulásban és kinél hamarabb, kinél később jelentek az új kapcsolat látható jelei.

Az együttműködés lehetővé tette, hogy a külföldre történő örökbefogadás nagy kérdésében, a kultúra és a nyelvválasztás dilemmájában ne kizárólag a leendő szülők és a szakemberek döntsenek, hanem a gyerekek. Ezt a döntést hitelesen hozhatták meg akár úgy, hogy korábbi kötődéseikhez ragaszkodtak, akár úgy, hogy képesek lettek a kötődés „átvezetésére”, új és végleges kötődés kialakítására. (Olaszországban az örökbefogadás nem bontható föl!)

Hazudnánk magunknak és az olvasónak, ha azt próbálnánk elhíttetni, hogy minden esetben befolyásmentes döntési helyzetben voltak a gyerekek. Sajnos előfordult, hogy a gondozó (nevelőszülő) önös egzisztenciális érdeke, kiképzettsége ellenére akadályává lett a gyerek szabad választásának. Ennek kiküszöbölésére a jövőben gondolnunk kell. Kevés az ismeretek megfelelősége, ha azok érvényrejtését az emóciók és más érdekek felülírják. Lassan tíz gyermek örökbefogadása fog rájuk jutni. Ezt tekintjük igazán sikernek.

De siker az is, ha belátjuk, hogy a gyerek többféle érdeke között összhang teremthető. Nevezetesen az érzelmi biztonságot, az állandóság követelményét szolgáló kötődésből – a gyerek jelen meghatározó kapcsolatából – az ő aktív közreműködésével átvezethető másik fontos érdeke, a jogbiztonság felé, azaz az örökbefogadói kapcsolatba. Ez a folyamat nem negatív – és nem is fájdalommentes, miként a védőoltás mint szükséges rossz

Most nem térhetünk ki erre a joggal közfigyelmet kapott kérdésre is, hogy miként oldható föl az ellentmondás a gyermek származása megismeréséhez fűződő joga és a származás nyilvánartartásának alkotmányos tilalma között, különös tekintettel az örökbefogadás esélyének előmozdítására.

sem az – mert új és immár a jogbiztonság garanciájával bíró érzelmi kötődés alakul ki.

Ez igen komoly kognitív és emocionális megterhelés, de ehhez kell igazán együttműködőnek lenni és a gondozó-navevelőszülőnek képessé tenni a gyereket a kötődés felbontására és újabb kötődés kialakítására.

A realizálódott örökbefogadásoknál szakmai megállapodásunk része az utánkövetés, a családok monitorozása, hogy hosszabb távon értékelhető legyen egy-egy örökbefogadás sikeresége. Olaszországban sem kötelezhető ilyen együttműködésre az állampolgárok, még is örömmel tesznek eleget a kérésnek, mert a társadalomban magas presztízsiük az örökbefogadók. Az örökbefogadás tényét pedig nem kezelik a családok titokként, mert az egész közösség támogatóan és nagy-nagy szeretettel fordul feléjük. A hazai médiában az egyetlen pozitív híradás a TV 2 Aktív című műsora volt, ahol nyomon követték az első lépésektől egy olasz házaspár és örökbefogadott gyerekeik, egy testvérpár boldog és sikeres történetét. Lehet, hogy ez is irritál valakit?

Ugyancsak a szakmai nézetazonosság jegyében természetesen és kívánatosnak tartjuk, hogy a gyerekek hazai kapcsolataikat fenntartsák, ápolják, magyar és/vagy cigány nyelvi képzésükre gondot fordítsanak az új nyelv tanítása mellett. Az identitás erősítésére, fejlesztésére uniós támogatások biztosítottak.

Dilemmák

A félrevezető tájékoztatásból, a szakmai irigységből, vagy ki tudja milyen motivációktól vezérelt kétkedések maradéktalanul nem küszöbölhetők ki. Ilyen volt is, lesz is. Amit lehet, ügyesebben fogunk csinálni, de folytatjuk.

2004 nyarán azt kellett eldöntenünk, hogy nagy hírveréssel indítjuk-e a programot, vagy csendesen. Az utóbbi mellett döntöttünk számolva azzal, hogy ellenkező esetben egyetlen gyermek örökbeadására sem fog sor kerülni és szakmai erőfeszítések helyett védekezésre, magyarázkodásra kell berendezkednünk. Egyidejűleg a kétféle stratégiát nyilván nem próbálhattuk ki. Eldöntendő, hogy jól tettük-e, bár eredményeinkre gondolva ez számunkra nem kétséges. A szakmai közvélemény figyelmébe ajánljuk, hogy két uniós ország együttműködéséről van szó. A nemzetközi magánjogról szóló Hágai Egyezményt rövidesen ratifikálja a parlament és akkortól az ilyen programok akár gyakoribbak is lehetnek, sőt bármely uniós országban ahol az örökbefogadó vagy az örökbeadható gyermek él, lefolytatható lesz az eljárás, amelyet a másik ország joghatósága elismer.

A kétkedő politikusok feladata, hogy mélyen elgondolkodjanak, vajon fogy-e a nemzet az ilyen programok által és mennyire tekintik drámáinak az illetén előálló fogyást egy egységesülni kívánó Európában.

Nekünk is vannak kétségeink és rossz érzésünk, elmondunk ezek közül egyet: vajon megteszünk-e minden tőlünk elvárható azoknak az örökbeadható gyerekeknek az érdekében, akiket senki nem akar örökbefogadni?

MolnárLászló - dr. Radoszav Miklós